

DE VOORNAAMWOORDELIJKE BIJWOORDEN
[vn.bw.] of PRONOMINALE ADVERBIA

1. Het principe

(1a) Ik hou er niet veel van.	X	(1b) Ik hou niet veel van hem/haar.
(2a) Daar denk ik nooit meer aan.		(2b) Aan die denk ik nooit meer.
(3a) Waar wacht u eigenlijk op ?		(3b) Op wie wacht u eigenlijk ?
(4a) Dat is een boek waar ik veel van hou.		(4b) Dat is een tante van wie ik veel hou.

- In het Nederlands mag een voorzetsel gevolgd worden door een voornaamwoord als dat voornaamwoord naar een persoon verwijst (zie de b-zinnen hierboven).
- Als er **NIET** naar een persoon verwezen wordt, dan wordt er een pronominaal adverbium (of voornaamwoordelijk bijwoord) gebruikt (zie de a-zinnen hierboven).

2. Er bestaan 5 soorten voornaamwoordelijke bijwoorden

- **1. het persoonlijk voornaamwoordelijk bijwoord :**
 - **[ER + prepositie]**
 - (5) Ik denk **er** steeds meer **aan**.
- **2. het aanwijzend (of demonstratief) voornaamwoordelijk bijwoord :**
 - **[HIER + prepositie] en [DAAR + prepositie]**
 - (6) **Daar/hier** droom ik steeds meer **van**.
- **3. het vragend (of interrogatief) voornaamwoordelijk bijwoord :**
 - **[WAAR + prepositie]**
 - (7a) **Waarover** zal ze het hebben ?
 - (7b) **Waar** zal ze het **over** hebben ?
- **4. het betrekkelijk (of relatief) voornaamwoordelijk bijwoord :**
 - **[WAAR + prepositie]**
 - (8a) Ik draag het liefst kleren **waarin** ik me gemakkelijk voel.
 - (8b) Ik draag het liefst kleren **waar** ik me gemakkelijk **in** voel.
- **5. het onbepaald (of indefiniet) voornaamwoordelijk bijwoord :**
 - **[(N)ERGENS/OVERAL+ prep.]**
 - (9a) Dat lijkt **nergens op**.
 - (9b) Hij komt **overall aan**.

✚ 3. Distributie

✚ 3.1. één woord of twee ?

- Als de twee delen van het voornaamwoordelijk bijwoord naast elkaar staan, dan worden ze aaneengeschreven.
- De splitsing van de twee delen is echter **verplicht** :
 - als het om een persoonlijk voornaamwoordelijk bijwoord gaat (er + prepositie);
 - **én** als er in het middenstuk ten minste één ander zinsdeel staat dan het onderwerp.
- In al de andere gevallen is de splitsing **facultatief**.
 - (10a) Denk aan het geld dat hij jou uitgeleend heeft, als je hem nog ziet.
 - (10b) Denk **eraan** [ø] als je hem nog ziet.
 - (11a) Ze dook meteen het water in.
 - (11b) Ze dook **er** meteen **in**.
 - (12a) De suiker zit in die doos.
 - (12b) De suiker zit **daarin**.
 - (13a) Ze bleek niet zeer tevreden te zijn met haar rapport.
 - (13b) Ze bleek **er** niet zeer tevreden **mee** te zijn.
 - (13c)*Ze bleek **ermee** niet zeer tevreden te zijn.
 - (13d) Ze bleek **daar** niet zeer tevreden **mee** te zijn.
 - (13e) Ze bleek **daarmee** niet zeer tevreden te zijn.

✚ 3.2. Plaats van het voorzetsel (de prepositie)

- Als beide delen gesplitst worden, dan staat de prepositie zo ver mogelijk achteraan in het middenstuk, nl. : onmiddellijk voor de tweede pool.

	PV				VR
Hij	heeft	er	vaak	over	gesproken.
Daar	heb	ik	nog niet	naar	gekeken.
Ze	is	er	nog niet	aan	begonnen.
Hij	hoeft	zich	daar geen zorgen	over	te maken.
---	Kunnen	we	daar echt niets	aan	doen ?
Waar	staat	ze	---	op	te wachten ?

	Conjunctor				VG
Zeg alleen	wat	je	er	zelf	van denkt .
Dat is een film	waar	ik		geen reclame	voor zou willen maken .
Wist je niet	dat	hij	daar	een hekel	aan heeft ?
Ze zei	dat	ze	daar	al jaren	van droomt .

- Het scheidbaar partikel staat echter nog achter het tweede deel van een voornaamwoordelijk bijwoord.
 - Vergelijk :
 - (14a) Denk **daar** nog eens **over** na.
 - (14b) Ik hoef **er** eigenlijk niet meer **over** na te denken.
 - (15a) **Waar** stak hij zijn hand **naar** uit ?
 - (15b) Ik vraag mij af **waar** hij zijn hand **naar** uit wou steken / wou uitsteken.

- (16a) Wil je **er** nog iets **aan toevoegen** ?
- (16b) Ik hoef **er** niets meer **aan toe** te voegen.

- (17a) Ik kom **er** straks nog **op terug**.
- (17b) Ik weet niet of het de moeite waard is om **er** straks nog **op terug** te komen.

- Noteer nog dat het tweede gedeelte van het voornaamwoordelijk bijwoord voor het niet verbale deel van een verbale uitdrukking staat als dat element uit meer woorden bestaat :
 - (18a) Hij wil niets te maken hebben met deze hele zaak
 - (18b) Hij wil **daar** niets **mee te maken** hebben.

 - (19a) De directrice moet op de hoogte zijn geweest van zijn problematisch gedrag.
 - (19b) **Daar** moet de directrice **van op de hoogte** zijn geweest.

- Vergelijk met :
 - (20a) Er moet nu dringend werk worden gemaakt van een correcte strategie.
 - (20b) Ik vind dat **daar** nu dringend werk **van** moet worden gemaakt.
 - (20c) **Daar** moet dringend werk **van** worden gemaakt.

✚ 3.3. Plaatsing van het eerste deel van het voornaamwoordelijk bijwoord (vn.bijw.)

■ 3.3.1. Persoonlijk vn.bijw. : [er + prepositie]

- Als eerste deel van het pers. vn.bijw. maakt "**er**" deel uit van de (zgn.) persoonlijke categorie en staat zo ver mogelijk **vooraan in het middenstuk**.

- "**Er**" staat echter achter:
 - **het onderwerp (subject) ;**
 - **het persoonlijk voornaamwoord "het".**

1ste pool	(onderwerp)	(het)	er	(...)	prepositie	2de pool
-----------	-------------	-------	-----------	-------	------------	----------

- (21a) Gisteren heb ik **er** nog met Kristel **over** gepraat.
- (21b) Ik heb **er** gisteren nog met Kristel **over** gepraat.
- (21c) Denk **erover** na.
- (21d) Heb je **er** reeds **over** nagedacht ?

- (22a) Vandaag zullen we **het** hebben over de discipline in onze school.
- (22b) Ik heb **het er** met hem al eens **over** gehad.

- "Er" mag ook nog zowel voor als achter de andere voornaamwoorden staan van de persoonlijke categorie :
 - (23a) Ik moet **hem er** nog eens **aan** herinneren.
 - (23b) Ik moet **er hem** nog eens **aan** herinneren.

 - (24a) Ze heeft **er zich** nooit **om** bekommerd.
 - (24b) Ze heeft **zich er** nooit **om** bekommerd.

- 3.3.2. **aanwijzend (demonstratief) vn.bijw. : [hier/daar + prepositie]**
 - Als eerste deel van een aanwijzend vn.bijw. staan "hier" en "daar" :
 - in het eerste stuk;
 - in het middenstuk.
 In dat geval bekleden "hier" en "daar" dezelfde plaats als de andere elementen van de aanwijzende categorie.

 - (25a) **Hiermee** kun je je reis betalen.
 - (25b) **Hier** kun je je reis **mee** betalen.

- (26a) Je kunt **hiermee** je reis betalen.
- (26b) Je kunt **hier** je reis **mee** betalen.

- (27a) **Daarover** kan ik erg kwaad worden.
- (27b) **Daar** kan ik erg kwaad **over** worden.

- (27c) Ik kan **daarover** erg kwaad worden.
- (27d) Ik kan **daar** erg kwaad **over** worden.

■ 3.3.3. Het vragend (interrogatief) vn.bijw.

- Het vragend vn.bijw. bestaat uit :
 - het vraagwoord "waar"
 - een prepositie.

- Het vraagwoord staat in het eerste stuk of is conjunctor :
 - (28a) **Waar** bemoei jij je eigenlijk **mee** ?
 - (28b) **Waarmee** bemoei jij je eigenlijk ?

 - (29a) Ik vraag me af **waarmee** hij zijn reis zal betalen.
 - (29b) Ik vraag me af **waar** hij zijn reis **mee** zal betalen.

■ 3.3.4. Het betrekkelijk (relatief) vn.bijw.

- Het betrekkelijk vn.bijw. fungeert als conjunctor.
 - (30a) Dit is een periode **waar** ik vaak **aan** denk.
 - (30b) Dit is een periode **waaraan** ik vaak denk.

 - (31a) Dat is een film **waar** ik veel **van** houd.
 - (31b) Dat is een film **waarvan** ik veel houd.

✚ 4. Het pers.vn.bijw. als voorlopig voorzetsel voorwerp

- (32) Hij droomt **ervan** piloot te worden.
- (33) Ze denken **eraan** een nieuwe auto te kopen.
- (34) Zorg **ervoor** dat alles netjes in orde is.
- (35) De politie slaagde **er** niet **in** de daders te vinden.
- (36) Hij voegde **eraan** toe dat hij er genoeg van had.

- Als een hele propositie (bijzin) voorzetselvoorwerp is [het gaat i.f. om een voorzetselvoorwerpzin], dan wordt ze als het ware aangekondigd door een persoonlijk voornaamwoord.

- Dezelfde regels (splitsing en distributie van beide elementen) blijven van toepassing.
 - (37) Ben je **er** zeker **van** dat we op de goeie weg zitten ?
 - (38) Ze is **er** trots **op** dat haar zoon geslaagd is.
 - (39) Denk **erom** dat je de deur goed sluit.
 - (40) Hij zweeg **erover** dat hij had moeten nablijven.

✚ 5. Het indefiniet (onbepaald) voornaamwoordelijk bijwoord : [prep. + (n)iets/alles] naast [(n)ergens/overal + prep.]

- (41a) Dat lijkt op niets.
- (41b) Dat lijkt nergens op.

- (42a) Je denkt ook nooit aan iets.
- (42b) Je denkt ook nooit ergens aan.

- (43a) Ik neem van alles een beetje.
 - (43b) Ik neem overal een beetje van.
- Zowel de a- als de b-zinnen zijn correct in het Nederlands. Zo zien we dat de voornaamwoorden "iets", "niets" en "alles" wél achter een prepositie mogen ook al verwijzen die woorden niet naar personen.
- Extra voorbeelden. Vertaal ze in je moedertaal.
- (44) Dat dient nergens toe.
 - (45) Ik weet nergens van.
 - (46) Dat slaat nergens op.
 - (47) Hij bemoeit zich nergens mee.
 - (48) Ze geeft nergens om.
 - (49) Dit verhaal berust nergens op.
 - (50) Hij deinst nergens voor terug.
 - (51) Zij weet overal van.
 - (52) Hij komt overal aan.
 - (53) Ze vit overal op.
 - (54) Er is overal aan gedacht om je vakantie zo aangenaam mogelijk te maken.

✚ 6. Bepaalde voorzetsels veranderen van vorm als ze deel uitmaken van een vn.bijw.

- Een aantal preposities ondergaan een verandering van vorm als ze deel gaan uitmaken van voornaamwoordelijke bijwoorden :
- (55a) Hij is met de hond gaan wandelen.
 - (55b) Hij is **ermee** gaan wandelen.
- (56a) Ze ging meteen naar het station.
 - (56b) Ze ging **er** meteen **heen** / **er** meteen **naartoe**.
- (57a) Ik kom net van het station.
 - (57b) Ik kom **er** net **vandaan**.
- (58a) Loop eerst door het bos.
 - (58b) Loop **er** eerst **doorheen**.
- (59a) Ze sprong van het paard.
 - (59b) Ze sprong **er**af.
- (60a) Dat dient tot niets !
 - (60b) Dat dient **nergens toe** !
- Let echter op de volgende zinnen :
- (61a) Ze luistert heel vaak naar die CD.
 - (61b) Ze luistert **er** heel vaak **naar**.
- (62a) Het effect van die reactie had ze niet voorzien.
 - (62b) Het effect **ervan** had ze niet voorzien.
- **Bepaalde voorzetsels mogen toch gevolgd worden door voornaamwoorden die niet naar personen verwijzen; we illustreren even het verschijnsel, want alleen de praktijk geeft daar uitsluitsel over ...**
- (63) **Ondanks alles** vind ik dit nog een goede spraakkunst.
 - (64) **Behalve dit** is er nog een ander punt waar ik op terug moet komen.
 - (65) Het feest **tijdens hetwelk** ze ziek werd, vond bij haar vriendje plaats.
 - (66) Volgens de oude regeling had u inderdaad recht op terugbetaling van de onkosten, maar **volgens deze** niet.